

En quin moment de la història va aparèixer la confrontació entre Espanya i Catalunya?

—La confrontació es remunta al temps dels primers comtes catalans, tot i que s'intensifica durant el regnat de Pere III el Cerimoniós, amb tot un seguit de guerres. El problema greu, però, va arribar amb els Trastàmara, a partir del 1412. Els catalans van assumir una dinastia que pertanyia a un altre model polític, econòmic i social; un model aristocràtic i feudal, piramidal, que era el de Castella.

—Els catalans que van donar suport als Trastàmara enfront de Jaume d'Urgell no s'adonaven que s'imposaria un altre model que portaria a la confrontació?

—El patriciat urbà de Barcelona es va excedir amb el pactisme. Van tenir més por d'un noble propi que d'un rei foraster. Estaven convençuts que el podrien controlar, però es van equivocar i els va sortir malament.

—La confrontació va augmentar en consumir-se la unió de Castella i Aragó amb el casament dels Reis Catòlics?

—El casament va reforçar una dinastia que no era pròpia de Catalunya, però no va portar a la unitat d'Espanya, perquè cada país va mantenir les seves lleis i institucions. El problema es va agreujar amb l'aparició de l'imperi dels Habsburg, que va fer néixer una idea imperial nova, que no tenia res a veure amb l'imperi català mediterrani. El pes demogràfic de Castella, el poder fiscal del rei i, evidentment, el pes de les colònies americanes van donar tanta força a Carles V que va fer que en lloc de seguir el model romano-germànic formés un imperi castellà. Malauradament, els Països Catalans es convertiren en la perifèria d'aquest imperi.

—Quins problemes va implicar convertir-se en la perifèria?

—En primer lloc, la militarització del país, que obligava a construir fortificacions per tal de defensar-se d'un enemic que ho era més del rei que no dels catalans. El rei, en lloc de defensar les ciutats, les obligava a fortificar-se. Barcelona es va negar a pagar la construcció dels baluards de mar, però ciutats com, per exemple, Cartagena, es van sotmetre a la política del rei i es van arruïnar completament. Tanmateix, en

“El problema fou estar enmig de dues poderoses monarquies militars”

TINA BAGUE

Eva Serra (Barcelona, 1942) és professora d'història moderna de la Universitat de Barcelona. En aquesta entrevista repassa l'origen i les causes de la confrontació entre Catalunya i Espanya.

temps de Carles V, on ho van començar a passar malament fou a Catalunya Nord, per culpa de les guerres amb França, perquè era territori de frontera. De segur que la tensió entre Catalunya i

Castella hauria estat menor si el país no hagués estat una frontera de l'imperi.

—La confrontació amb Castella també es vivia als regnes de València i Mallorca?

—Els territoris mediterranis, com Catalunya, València i les Balears, van rebre les conseqüències de la política d'aliances de Carles V. El rei no tenia ni banca ni vaixells i per això va pactar amb Gènova, que sempre havia estat l'enemic dels catalans. Aquest acord va fer que França, l'aliat històric de Gènova, pactés amb l'imperi otomà. Per això, els territoris de la Mediterrània van començar a rebre de totes bandes, perquè es van convertir en enemics de França i dels turcs.

—Un dels enfrontaments més greus tingué lloc arran de la guerra dels Segadors, quan la Generalitat va trencar amb la monarquia hispànica i es va posar sota la protecció del rei de França...

—Fou la resposta a una acumulació de greuges que havia arrencat molts anys abans. La política militar va fer que durant la primera meitat del segle XVII la monarquia comencés a notar un esgotament econòmic. En veure que feia fallida, la monarquia va voler implicar-hi la perifèria i va establir un impost del 20% sobre els ingressos dels municipis, de la Generalitat i de la Llotja. Però encara hi havia més problemes afegits com, per exemple, l'intent de desarmar la noblesa catalana o l'enderroc de castells amb el pretext de lluitar contra el bandolerisme. Tot era acumulatiu.

—I finalment la confrontació explota el 1640...

—El rei va pretendre la col·laboració de Catalunya, amb soldats i diners, en unes guerres que no li eren pròpies. El detonant va ser l'allotjament obligatori de l'exèrcit castellà en cases particulars, cosa que va provocar una situació de confrontació terrible. Fou aleshores quan Pau Claris, com a president de la Generalitat, assabentat que es preparava una invasió, va convocar una junta de braços que es convertí en un parlament sense rei. Aquest parlament revolucionari va provar d'evitar l'ocupació militar, però, veient que no hi havia possibilitat de negociació, va buscar l'aliança amb França. El problema fou que França va condicionar el seu ajut al fet que els catalans canviessin de rei.

—Veient com han anat les coses a Catalunya Nord, que els catalans s'haguessin quedat al costat de França hauria estat més positiu per al futur del país?

—És molt possible que no. Catalunya Nord va esdevenir un territori molt petit i, malgrat revoltes com la dels angelets, la política francesa va aconseguir assimilar les classes benestants. La nostra força sempre ha estat la resistència. El problema fou estar enmig de dues poderoses monarquies militars.

—Portugal va jugar millor les seves cartes, o bé ho tenia més fàcil?

—Portugal va poder independitzar-se perquè tenia territori colonial, al Brasil, i sobretot un aliat poderós, Anglaterra, que no era veí. També va tenir una aristocràcia que va saber trobar ràpidament un nou rei.

—De tota manera, la derrota a la guerra dels Segadors no va anar

seguida de l'abolició de les institucions catalanes, com passà uns anys després...

—No, però durant la segona meitat del segle XVII la Diputació i el Consell de Cent van quedar molt afeblits i controlats per la monarquia. A principi del segle XVIII les classes emergents, sobretot comerciants que necessitaven poder polític, van veure la guerra de Successió com una oportunitat d'intervenir i obtenir unes bases polítiques més adequades.

—Voleu dir que l'opció austriacista, si hagués triomfat a la guerra de Successió, hauria evitat la confrontació entre el rei d'Espanya i els catalans?

—Amb l'arxiduc Carles d'Àustria el centre polític no hauria estat a Castella. Aquest rei hauria tingut una actitud molt diferent de la de Felip V respecte als catalans, perquè, de fet, Carles fou rei gràcies als catalans. L'equilibri de forces hauria canviat.

—Després de la pau d'Utrecht, el 1713, fou un error tornar a plantar cara a Madrid i continuar la guerra, o el resultat, al cap i a la fi hauria estat el mateix?

—A parer meu no fou un error. La diplomàcia europea podia haver canviat d'idea. La resistència dels catalans no era mancada de raonament ni fou absurda. La prova és que el setge de Barcelona de 1713-1714 fou vist ja al segle XVIII com una resistència heroica positiva per gent com Voltaire, que era antiborbònic.

—A les Corts de Cadis del 1812 hi hagué alguna possibilitat de resoldre la qüestió de la relació entre Catalunya i Espanya?

—A les Corts de Cadis hi van participar alguns catalans, com Antoni de Capmany, que van mirar com havien funcionat les antigues corts catalanes. Cal dir, però, que Capmany no tenia la visió nacional, la visió de la ciutadania lligada a la terra. Ell era de família austriacista i es va adonar que les corts que havia liquidat Felip V eren molt més avançades que les que proposava el model borbònic. Va intentar aportar-ho a les Corts de Cadis, però ningú no li va fer cas.

“La posició del País Valencià envers Catalunya ha canviat amb el pas del temps. No fou igual la reacció arran de l'Estatut català de la República que després, amb la represa democràtica”, diu Vicent Olmos.

—Què diferencia aquests dos moments històrics de què parlem?

—Els anys 30, el sentiment republicà era majoritari, tant a Catalunya com al País Valencià. Igual com el 1932 els catalans van aprovar l'Estatut de Núria, els valencians vam redactar tres avantprojectes d'Estatut, i si no vam tenir-ne cap fou per l'esclat de la guerra. Quan va aprovar-se el català, la reacció ací fou molt positiva: molts en volien un, i Catalunya ens hi donava suport.

—I els anys 70?

—Bé, en aquest cas hi ha alguns condicionants diferents. Catalunya aprova el seu Estatut el 1979, quan al País Valencià ja s'havien articulat mecanismes per enfrontar els seus ciutadans amb Catalunya. A la famosa *batalla de València*, determinats moviments polítics relacionats de manera directa amb el franquisme van desvirtuar-ho tot. D'aleshores ençà, ha estat així, més o menys intensament depenent de les circumstàncies polítiques. “Els catalans volen ser més que nosaltres”, vénen a dir alguns; “els catalans en trauran molt més que nosaltres”, rumien molts. El pas dels anys ha fet la gent més contrària als catalans. Recorde, en canvi, que l'Estatut de Sau [1979] fou molt ben rebut entre els valencians. El resultat de tot plegat ha estat la famosa *clàusula Camps*, que no és res més que un complex d'inferioritat evident.

—L'Estatut valencià fou el primer de ser reformat amb Zapatero, però.

—Sí. No oblidem, en qualsevol cas, que el català rebé l'oposició del PP d'ací i de la majoria dels valencians. És clar que una part molt important no hi estava en contra, però ací importa aquell que hegemonitza l'opinió pública. El 52% que vota el Partit Popular oculta l'altre 48%. I tenen la *clàusula Camps* per allò de “si ells ho tenen, nosaltres també”.

—Quan comença aquesta doble velocitat entre catalans i valencians?

—De la conquesta de Jaume I fins ara hi ha hagut tot de moments. Al

Xevi Camprubí